

Gåvor

Zomia

2018-02-26

Nyligen fick jag en säck potatis från ett odlingskollektiv av två personer på besök. Vi pratade politik över en kopp kaffe, och det togs inte ut några avgifter, vare sig för potatis, kaffe eller samtal. Det kan ibland låta som att det kapitalistiska systemet har uppnått total dominans. Och det är sant att imperialismen ligger i kapitalismens väsen, den vill växa och lägga allt större delar av mänskligt och ickemänskligt liv under sig, för att till sist självdö när det inte finns mer att kåka upp. Men i en antikapitalistisk analys är det viktigt att också se det motstånd som finns och de zoner som ännu inte helt fångats av en kapitalistisk logik. Här kommer gåvorna in.

Varje gång vi ger av vår tid, energi eller resurser utan att kräva någon ersättning visar vi på bristerna i den kapitalistiska logiken. Och detta gör vi hela tiden, i vänskaps- och familjerelationer, i frivilligt engagemang, och i möten med människor vi inte känner. Ju mer omfattande de sammanhang är där pengar och profitdrivna företag hålls borta, desto mindre mat får kapitalismen. Även högermänniskor och prokapitalister visar därigenom genom sin praxis på bristerna i den rådande ordningen. Få är de som tar betalt av vänner de bjuder hem på middag eller skriver ut en faktura till sina barn för 18 år av mat och husrum när de blir myndiga.

Det finns en utbredd idé om att byteshandel var det som föregick systemet med pengar och skulder. David Graeber har i sin bok *Skuld* visat övertygande att detta är en myt. Tidigare samhällen tycks primärt över lag ha organiserats internt genom gåvoekonomier. När gåvor ges krävs ingen ersättning, istället stärks relationerna genom att det byggs en förväntan på ömsesidig hjälp. (Se också sociologen Marcel Mauss klassiker *The Gift*).

Nu är ju samtidigt dagens majoritetssamhällen hierarkiskt organiserade, och i en hierarki får "gåvan" en annan och mer problematisk ställning. När de rika och mäktiga "ger" till de fattiga och marginaliserade stärks beroendet. De rika får status genom sina "gåvor", och de fattiga fortsätter att underordnas. William Godwin skrev i *Den politiska rättvisan från 1795*:

[...] ett litet fåtal människor disponerar över de resurser som vi behöver för att fylla våra behov, resurser som sätter dem i stånd att visa upp en oäkta generositet och att köpa de fattigas underkastelse genom att betala något som de fattiga i själva verket har rätt till. Deras system går ut på nåd och välgörenhet i stället för på rättvisa. Det gör de rika orimligt stolta genom det förskönande skimmer som systemet sprider över deras handlingar; och det gör de fattiga servila genom att det förmår dem att betrakta de torftiga bekvämligheter som de får, inte som något som de har oemotståndlig rätt till, utan som något som deras välbeställda grannar ger dem av ren välvilja.

Det här betyder inte att vi måste förakta välgörenhet, men välgörenhet är inte någon merit, och saknar radikal förändringspotential. Den innebär bara att de rika

ger tillbaka en liten del av det som stulits (länk) från de fattiga. Om normalsvennar (arkister såväl som anarkister) ger en slant i muggen till en socialt och ekonomiskt utsatt medmänniska som tigger borde ingen förvänta sig en applåd, snarare vore det stöld att inte ge.

Omvänt så kan alla ”gåvor” som går från de mindre bemedlade till de rikare beskrivas som mutor, oavsett om de är lagliga eller ej. Att människor mutar de som är rikare är inget konstigt, och i många situationer det enda sättet att leva och överleva i ett ojämlikt och kapitalistiskt system. Men de bidrar inte till en mer frihetlig tillvaro.

Gåvor är förstås inte någon klockren antikapitalistisk praktik i dagens samhälle. Vi lever våra liv i komplexa gråzoner. Vinstmaximerande företag nästlar sig in överallt i våra liv och söker profitera på snart sagt alla interaktioner mellan levande varelser. En verklig gåvoekonomi kan till sist inte samexistera med en kapitalistisk ordning. Men till dess kapitalismen faller samman på grund av motstånd och sina egna motsättningar kan vi alltid i någon mån bejaka, bevara och där det är möjligt stärka gåvans värde och ställning.

Anarchist Archive

anarchist-archive.org · anarchist-archive@riseup.net